

Kernversterking in Vlaanderen

Hoe kernversterking en ondernemerschap ondersteunen vanuit slimme ruimtelijke ontwikkeling en duurzame mobiliteit?

prof. dr. ir. arch. Maarten Van Acker
UAntwerpen

afbeelding OntwerpStudio 2 UAntwerpen
TOD in Herentals, Pellens Britt, Vercruyse Cas, De Smet_Emilou

 Onderzoeksgroep voor
Stadsontwikkeling
Universiteit Antwerpen

1

GOVERNANCE & INSTRUMENTS

INFRASTRUCTURE & MOBILITY

HEALTHY URBAN DESIGN

METROPOLITAN LEGAL LAB

CLIMATE & RESILIENCE

2

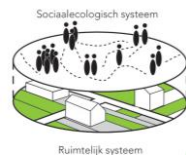

3

Kernversterking in Vlaanderen

Onderzoek naar veerkrachtige dorpen en gezonde ontwikkeling van handelskernen

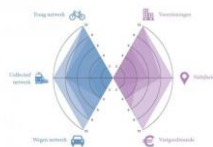
VEERKRACHTIGE DORPEN

KERN-GEZOND

Transit Oriented Development

KWALITEITSKAMERS

4

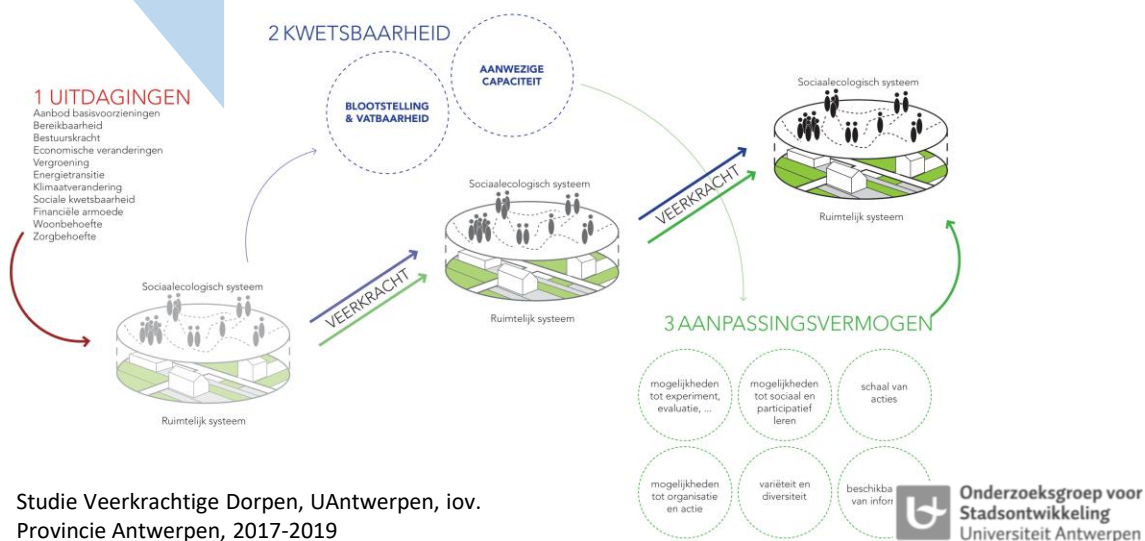
Kernversterking in Vlaanderen

Onderzoek naar veerkrachtige dorpen en gezonde ruimtelijke ontwikkeling van kernen

- I. Gezonde (handels)kern = veerkrachtig dorp
- II. Bereikbaarheid + nabijheid
- III. Ruimtelijk instrumentarium

5

Gezonde kern = veerkrachtig dorp

6

Gezonde kern = veerkrachtig dorp

1. COMBINEER

DORV winkels. Combineer de verkoop van basisproducten en het aanbieden van aanvullende diensten in een “één-halte-winkel”. Gestart in 2003, ondertussen wordt de aanpak al in een 50-tal dorpen in Duitsland en Oostenrijk toegepast.

Onderzoeksgroep voor
Stadsontwikkeling
Universiteit Antwerpen

7

Gezonde kern = veerkrachtig dorp

2. ONTDEK

(Somerens-Asten, NL) Peelpioniers begeleidt jongeren uit de dorpen in de Peelregio om hun talenten te ontwikkelen en hun passie in te zetten op de arbeidsmarkt. Het creatief talent van de jongeren, dat anders vaak verborgen blijft in de zolderkamertjes waar de jongeren hun hobbies uitoefenen, wordt losgelaten op opdrachten van lokale bedrijven en handelszaken die zich aanmelden bij de Peelpioniers (ism Rabo-Bank en WERKSAAM)

8

Gezonde kern = veerkrachtig dorp

3. PROMOOT KORTE KETEN

Waddengoud (NL) – keurmerk voor duurzame producten en diensten uit het Waddengebied. Stimuleren van lokale ketens is ook goed voor producenten en voor horeca en winkels in de kern.

Onderzoeksgroep voor
Stadsontwikkeling
Universiteit Antwerpen

9

Gezonde kern = veerkrachtig dorp

4. COACH

Samen met de schepenen, ambtenaren en handelaars uit de gemeente werkt een detailhandelscoach van de Provincie Antwerpen een traject uit op maat van de vragende stad of gemeente. De provincie biedt ook andere nuttige instrumenten voor gemeentebesturen zoals de Feitenfiches en het RetailCompass.

10

Gezonde kern = veerkrachtig dorp

5. INSPIREER

Inspiratieboek – Veerkrachtige dorpen iov. Provincie Antwerpen, 2017-2019

11

Nabijheid + bereikbaarheid

10 punten voor ruimtelijke versterking van handelskernen

Herentals op
duurzame rails –
Eindproduct OS2
2019_2020
Britt Pellen, Cas
Verduyts, Emilo
De Smet

Onderzoeksgroep voor
Stadsontwikkeling
Universiteit Antwerpen

12

Nabijheid + bereikbaarheid

1. Knooppuntontwikkeling als basis voor kernversterking

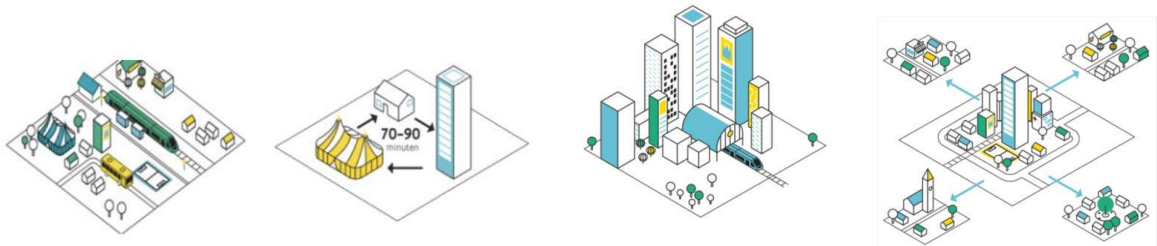
Zowel **Beleidsplan Ruimte Vlaanderen** als **Mobiliteitsvisie 2040** (in opmaak) zetten sterk in op knooppuntontwikkeling. Knooppuntontwikkeling is niet alleen weggelegd voor de grote stedelijke centra maar biedt ook opportuniteiten voor de kleinere centra en kernen om hun bereikbaarheid kernen verhogen, bij te dragen tot kernversterking en hun levendigheid bevorderen

13

Nabijheid + bereikbaarheid

1. Knooppuntontwikkeling als basis voor kernversterking

BRV streeft een samenhangend en evenwichtig aanbod van voorzieningen in steden en dorpen. De ontwikkeling van woonegelegenheden, werkplekken en voorzieningen gebeurt op basis van het regionaal vervoerssysteem. Het gemiddelde van 70 tot 90 minuten per dag die mensen besteden aan verplaatsingen is een constant gegeven en is dus richtinggevend voor het bepalen van kernen.

Mobiliteitsvisie 2040 wil ook sterk inzetten in het ontwikkelen van hubs.

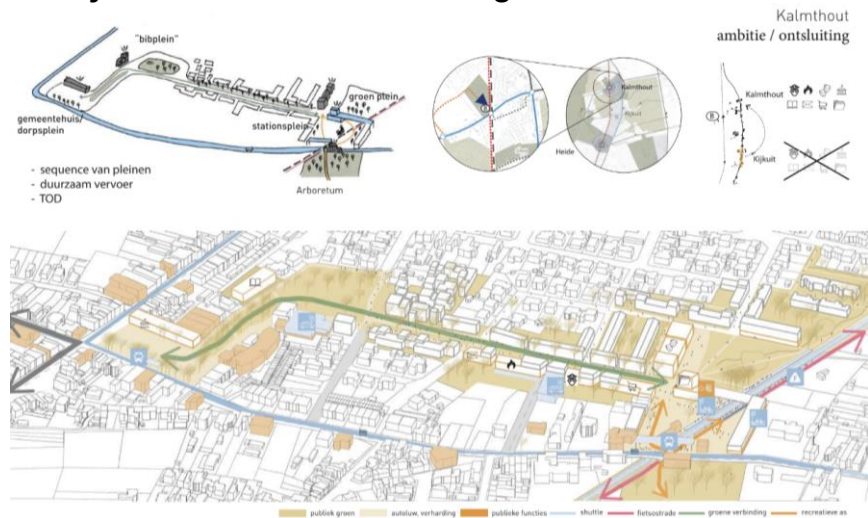
14

Nabijheid + bereikbaarheid

2. Het station 2.0: dé katalysator voor kernversterking

Combineer één van de dichtste spoorwegnetwerken van de wereld, met de sterke toename van reizigers in secundaire stations, de opkomst van de e-bike, de gerealiseerde aanleg van fietsostrades, de gronden in eigendom van de overheid, tendens van gedecentraliseerd werken, covid-impact,... en je krijgt een potentieel sterke motor voor kernversterking

(De Ladder – drager van kernversterking, woonontwikkeling en openbaar vervoer in Kalmthout. UAntwerpen OS2 2018, 2019, Helena Neyt – Karolina Borzecka – Lauren Augustus – Simon Delrue)

15

Nabijheid + bereikbaarheid

2. Het station 2.0: dé katalysator voor kernversterking

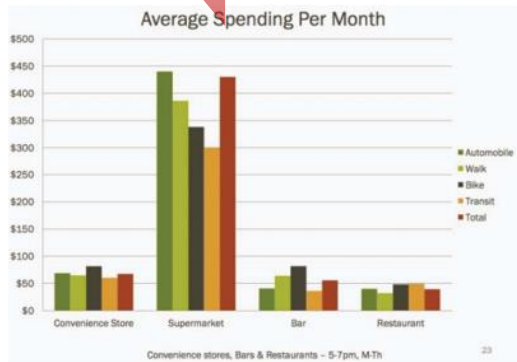

Cruciaal voor een geslaagde kernversterking rond de kleine stations is de combinatie van verschillende modi (trein, OV, e-bike, voetgangers, deelwagens,...), kwaliteit van de publieke ruimte, het juiste programma, sterke architectuur en integratie van landschapselementen (refs Le Mans, Hertsal en Gotha)

16

Nabijheid + bereikbaarheid

3. actieve mobiliteit stimuleert de lokale economie

Bicycling means business – Kleine investeringen in fietsinfrastructuur trekken bezoekers, nieuwe bewoners en economische activiteiten. Investeren in de fiets is dus investeren in de lokale economie.

 Onderzoeksgroep voor
Stadsontwikkeling
Universiteit Antwerpen

17

Nabijheid + bereikbaarheid

3. ACTIEVE MOBILITEIT STIMULEERT DE LOKALE ECONOMIE

Netwerk voor traag verkeer stimuleert dagelijkse en recreatieve verplaatsingen naar de handelskern. Zorg dat de handelskern aansluit op Fietsknooppunten en BFF.

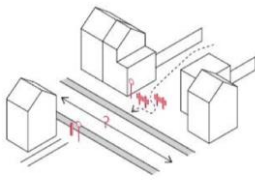
Charmante dorpen (BE) – Vijftien bijzondere dorpen in de Westhoek worden in de kijker gezet en met elkaar verbonden door fiets- en wandelroutes.

 Onderzoeksgroep voor
Stadsontwikkeling
Universiteit Antwerpen

18

Nabijheid + bereikbaarheid

3. BEREIKBARE KERN VIA TRAGE WEGEN

NIET: hekken / borden

(BKP Nijlen, plusoffice) Vlaanderen kent een fijnmazig netwerk aan trage wegen. Door die aan te sluiten op de handelskern, wordt de bereikbaarheid van de handelszaken vergroot en op een duurzame manier beter ontsloten voor de bewoners in de omgeving.

Onderzoeksgroep voor
Stadsontwikkeling
Universiteit Antwerpen

19

Nabijheid + bereikbaarheid

4. BEWEEGVRIENDELIJKE KERN

Om te anticiperen op de toenemende vergrijzing en ontgroening van vele kernen, zetten we best in op het verbeteren van de toegankelijkheid van onze handelskernen. Een beweegvriendelijke omgeving zorgt ervoor dat alle leeftijden hun weg naar de handelskern veilig en comfortabel vinden en tegelijk ook in de buitenlucht willen bewegen. Actieve modi zoals fietsen en wandelen spelen daarbij een cruciale rol. Daarnaast is ruimte voor sport en spel ook belangrijk in de beweegvriendelijke kern.
(Beweegscans 2.0, Stad Antwerpen, Endeavour, 51N4E, UA)

Onderzoeksgroep voor
Stadsontwikkeling
Universiteit Antwerpen

20

Nabijheid + bereikbaarheid

5. DOORTOCHT ALS HEFBOOM

(N436 ASSENEDE, BUUR) De doortocht als hefboom voor een bruisende dorpskern. Een duidelijke verkeershiërarchie, parkeerbeleid, verbeteren oversteekbaarheid, heraanleg publiek domein, meer ruimte voor horeca, voetgangers en fietsers, groen, zitinfrastructuur,... en een grotere verkeersveiligheid

 Onderzoeksgroep voor
Stadsontwikkeling
Universiteit Antwerpen

21

Nabijheid + bereikbaarheid

6. VERBLIJFSVRIENDELIJKE KERN

De sfeer, gezelligheid, identiteit, sociale contacten, rondhangen,... hier kan online shoppen niet tegenop. Dit vraagt naast een gevarieerd winkelaanbod maar ook een voldoende mix met horecazaken, terrassen, sfeervolle pleintjes en paadjes. De herinrichting van de openbare ruimte is een belangrijke hefboom voor levendige kernen. Kwalitatieve publieke ruimte vergroot de verblijfskwaliteit, de verkeersleefbaarheid én de sociale veiligheid (Stramien: Turnhout, Puurs, Willebroek)

 Onderzoeksgroep voor
Stadsontwikkeling
Universiteit Antwerpen

22

Nabijheid + bereikbaarheid

7. ARCHITECTURALE IDENTITEIT ALS UNIEK DECOR

(BKP Zevegem, maat-ontwerpers) De aantrekkelijkheid van dorpskernen en handelslinten wordt in grote mate bepaald ook door de gevels. Nieuwe richtlijnen zorgen ervoor dat elke toevoeging of verandering van een pand in de kern bijdraagt aan de uitstraling van de kern en de beeldkwaliteit van de dorpskern in zijn geheel. Dus samenwerking met Erfgoed Vlaanderen aangaan.

Onderzoeksgroep voor
Stadsontwikkeling
Universiteit Antwerpen

23

Nabijheid + bereikbaarheid

8. COMBINEER met wonen

Combineer handel met wonen tot een rendabel en kernversterkend project. Stimuleer gezinsvriendelijke woonprojecten met centrumvoorzieningen gecombineerd. De (nieuwe) bewoners bieden op hun beurt nieuwe kansen voor de plaatselijke handel- en horeca en ze hebben zelf het voordeel van alles te voet/per fiets te bereiken. Supermarkten kunnen creatiever én met hoger rendement

(ref. 1 Stadsbouwmeester Groningen, 2. wonen boven winkels Gent, 3. Supermarkt-wonen Colruyt Wemmel)

24

Nabijheid + bereikbaarheid

9. COMBINEER met vakmanschap en bedrijvigheid

De nota wijst terecht op belang van specialisatie, vakmanschap, authenticiteit. Durf dus ook verder kijken dan enkel een combinatie met wonen. Voorzie ook ruimte voor co-ateliers, co-werkplekken en zorgfuncties, sociale tewerkstelling,... Deze gebruikers gaan zich ook bewegen in de handelskern, iets eten en drinken, even naar de winkel. De verwevenheid van functies is essentieel voor de levendigheid van het centrum.

(referenties Eco-Velo Roeselare, Quartier Bricolé Brugge, Dynamo Werkstatt Zürich)

 Onderzoeksgroep voor
Stadsontwikkeling
Universiteit Antwerpen

25

Nabijheid is de nieuwe mobiliteit

10. COMBINEER met andere diensten

De nota stelt terecht dat kernversterking mogelijk is dankzij multifunctionaliteit. Combineer handel dus ook met zorg en andere diensten (co-working, kunst, sport, kinderdagverblijf, mobipunt, uitleendienst, fietsenverhuur, repairshop,...)

(referenties Darwin Ecosystème Bordeaux, Landmark Nieuwe Bergen (NL), Glabbeek mobipunt BUUR)

 Onderzoeksgroep voor
Stadsontwikkeling
Universiteit Antwerpen

26

Instrumentarium op maat van de kern

Beweegscan 2.0,
UAntwerpen, ndvr,
51N4E, iov. Stad
Antwerpen

Onderzoeksgroep voor
Stadsontwikkeling
Universiteit Antwerpen

27

Instrumentarium op maat van de kern

1. BAANWINKEL-BELEID

Grote baanwinkels en distributiecentra buiten de gemeenten leiden tot in veel gevallen tot afname consumenten in handelskernen. Hier merk je nog geen samenhangend verhaal op gebied van baanwinkels. Bv. gemeente A hanteert een verbod op baanwinkels (via provinciaal RUP) en 10 m over de gemeentegrens in B en C worden er baanwinkels wel vergund. Een sterker en bovenlokaal beleid is nodig, dat kernversterking combineert met het vermijden van verdere verlinting, en het aanbieden van interessante en duurzaam gekozen locaties voor ruimtebehoevende detailhandel anderszijds.
(ref. Baanbrekend winkelen Prov. Antwerpen)

28

Instrumentarium op maat van de kern

2. INSPIREREN OP MAAT VAN DE KERN

Detecteer via ontwerpend onderzoek de opportuniteiten tot combinaties van kernversterking en – verdichting. Stimuleer via pilootprojecten gemeenten strategische projecten op te starten en partners te zoeken door concreet de mogelijkheden te visualiseren ismw Vlaams Bouwmeester (ref. BWMSTR scan Ertvelde maat-ontwerpers)

Onderzoeksgroep voor
Stadsontwikkeling
Universiteit Antwerpen

29

Instrumentarium op maat van de kern

3. BEELDKWALITEITSPLAN

Vaak zijn de handelskernen een weinig aantrekkelijk opeenstapeling van reclameborden, gevels,... Bij RUP's of verordeningen ontbreekt nog kwaliteitstoets. Beeldkwaliteitsplannen inspireren handelaars, geven de lokale administraties houvast en zorgen voor een samenhangende uitstraling van de handelskernen. Voortstrevende gemeentes vinden de weg (Landen, Bonheiden, Nijlen, Lommel,...)

(Referenties: Vennestraat Genk, Geef om je Gevel – 's Hertogenbosch).

30

Instrumentarium op maat van de kern

4. KWALITEITSTOETS + CAPACITYBUILDING

Kleine gemeenten en dorpen beschikken niet steeds over de capaciteit en/of know-how om kernversterkende projecten te initiëren of te begeleiden zodat kwaliteit gegarandeerd wordt. Coördinatie met hogere schaalniveaus, maar ook in dialoog treden met private ontwikkelaars zijn hierbij cruciaal. Het instrument van de KwaliteitsKamers (KK) doet zijn intrede, ook op interregionaal niveau. (Ref. StadsAtelier Oostende, IKRO iOK, Kwaliteitskamer Kaaien Aalst)

Onderzoeksgroep voor
Stadsontwikkeling
Universiteit Antwerpen

31

Instrumentarium op maat van de kern

5. NAAR VLAAMS ROLLEND FONDS?

Lokale besturen missen ook vaak de middelen om strategisch gelegen gronden aan te kopen en te ontwikkelen tot kernversterkende projecten. Nochtans kan uit de ervaringen met stadsvernieuwingsprojecten en rollende fondsen geleerd worden dat publieke grondposities cruciaal zijn voor de publieke kwaliteiten van een kernversterkend project. (Ref. AG Vespa Grond- en pandenbeleid)

Onderzoeksgroep voor
Stadsontwikkeling
Universiteit Antwerpen

32

Kernversterking in Vlaanderen

Onderzoek naar veerkrachtige dorpen en gezonde ontwikkeling van handelskernen

1. zoek allianties met Omgeving en Mobiliteit
2. combineer verordeningen met inzetten stimulerende én inspirerende instrumenten (ontwerpend onderzoek, beeldkwaliteitsplannen,...)
3. capacity building door professionele begeleiding (BWMSTR, KK,...)
4. inspireer door pilootprojecten en best-practices

33

Kernversterking in Vlaanderen

Onderzoek naar veerkrachtige dorpen en gezonde ontwikkeling van handelskernen

prof. dr. ir. arch. Maarten Van Acker
UAntwerpen

maarten.vanacker@uantwerpen.be

www.uantwerpen.be/stadsontwikkeling

De Onderzoeksgroep voor Stadsontwikkeling (Onderzoeksgroep voor Stadsontwikkeling) is een multidisciplinair onderzoeksgroep die zich richt op de studie van de stedelijke ontwikkeling en de rol van de stad in de samenleving. De groep is opgericht in 2015 en bestaat uit onderzoekers van verschillende faculteiten van de Universiteit van Antwerpen.

34